

Laadige apelsinid tunnidesse, vennad Karamazovid!

PUUGA MÖÖDA LAVA: Juku-Kalle Raid kohtus Moskva lavastaja **Dmitri Bertmaniga**, kes lavastas Estonias Prokofjevi ooperi “Armastus kolme apelsini vastu”.

“**A**rmastus kolme apelsini vastu” on itaalia commedia dell’arte, selle kirjutas itaallane Carlo Gozzi 1761. aastal ja ma mäletan siiani, kuidas Elmo Nüganen selle umbes täpselt 19 aastat tagasi Ugalas lavale tõi ja milliseid jubedaid laineid – võibolla isegi tsunami – see põhjustas. Inimesed igal juhul tükkii vaatama ei mahtunud. Poliitiline satiir, ilikumine suhkrualongide üle ning jalaga perse naljad. Ja sealjuures polnud asi labane.

Nüüd aga siinse loo pealkirja juurde, mil pole mingit pistmist ei Nüganeni ega Itaaliaga, vaid mis on hoopis Ostap Benderi telegramm miljonär Koreikole raamatust „Kuldvasikas“ ning kannab seega endas ehtvelikku tausta. Apelsinid on omas venelikus vormis uuesti Eestis, sedapuhku Estonias ja ooperis. Apelsinid laadis tunnidesse Moskva lavastaja Dmitri Bertman. Bertmani mäletame me ikka, ju alles äsja saime silmitseda tema lavastatud „Wallenbergi“, mille muusika autoriks on Erki-Sven Tüür. Apelsini-ooper on muidugi Prokofjevi kirjutatud, 1918 aastal. Libreto tegi Meierhold, kes oli selle ajastu vene teatri nägu ja tegu, aga ooper kanti Venemaal ette alles 1926. aastal. Kohtusin Dmitri Bertmaniga Estonia laval, võtsime ratastega dekoratsiooni – apelsinipuu – ning kütsime sellega tiba ringi.

Juku-Kalle Raid: Apelsine hakkas Prokofjev kirjutama 1918. aastal, kusjuures – huvitav-huvitav – mitte nüüsaama vabatahtlikult, vaid Chicago ooperiühingu tellimuse peale.

Dmitri Bertman: Seda küll. Neil aegadel sõitis ta üsna palju ringi ning et Chicagos kanti ette tema esimest sümfooniati ja see põrutas sealset publikut üsna kõvasti. Nii talle tellimus tehti.

J-K.R: Lunatšarski, kes oli sel ajal hariduse rahvakomissar, olevat Prokofjeville ühel ilusal päeval öelnud: sina teed revolutsiooni muusikas, meie aga reaalses elus. Ent kui tahad minna Ameerikasse, meie sulle kätt ette ei pane.

D.B: Jah. Sel ajal suhtuti asjasse veel piisavalt vabalt ning mitte ainult Pro-

J-K.R: Äärmiselt rumal otsus, kuna kombekohaselt hakati teda ja tema sugulasi kiusama.

D.B: Kõigil ei läinud nii hästi nagu Gorkil, enamasti just nii oligi, et algul meelitati tagasi ning siis väänati. Aga ta siiski tuli! Nagu paljudele teistelegi oli side kodumaaga talle ilmselt piisavalt oluline.

J-K.R: Gozzi apelsinidele kirjutas ooperilibreto Meierhold.

D.B: Sel ajal oligi vene teater Meierhold. zondate alguses polnud kraane kinni keeratud, valitses vaba eksperimenteerimise vaim, tehti sürrealistlikke katseid, prooviti piire jne. Apelsinid annavad nii libretistile, lavastajale kui heliloojale võimalikult laiahaardelisi lähenemismurki, kuna põhiolemuselt on ju tükk improvisatsiooniline. Meierhold tegi libreto ikkagi Prokofjevit arvestades ja kokku tuli midagi Gozzist täiesti erinevat.

J-K.R: Apelsine jälitas Ameerikas ebaõnn, ehkki hiljem Venemaal järgnes miljonimegavatine menu.

D.B: No ei saa öelda, et Ameerikas ooperit halvasti vastu võetud, ehk

samuti ooperitega, näiteks Valeri Brjusovi romaani „Tuleingel“ ainetel.

J-K.R: „Tuleingel“ on raamatuna eesti keeles olemas kah.

D.B: No näed! Apelsinid on igal juhul väga huvitav ning seda oli äärmiselt põnev lavastada. Ja mõtle siis, et Prokofjevit süüdistati näiteks koos Sostakovičiga formalismis... Üks legend räägib, et Stalin kutsus Prokofjevi enda juurde ja pani mängima ühe plaadi, millelt Prokofjev tundis ära enda muusika. Prokofjev oli muidugi liigutatult, küsis, et kes ometi selle välja andis... Aga Stalin murdis plaadi pisikesteks tükkideks.

J-K.R: Palju sinu lavastuses poliitilist satiiri leidub?

D.B: Ikka on. Aga tegelikult, tundub, et Venemaal ei saa enam keegi aru, mis poliitikas toimub. Ma arvan, et suurim probleem on inimeste üksindus. Täielik üksindus tohtu infovoos keskel, milles on peaaegu võimatu orienteeruda.

J-K.R: Sinu lavastatud apelsine

“**Lunatšarski, kes oli sel ajal hariduse rahvakomissar, olevat Prokofjeville ühel ilusal päeval öelnud: sina teed revolutsiooni-**

– võibolla isegi tsunami – see põhjustas. Inimesed igal juhul tükki vaa-
tama ei mahtunud. Poliitiline satiir,
ilkumine suhkrutalongide üle ning
jalaga perse naljad. Ja sealjuures pol-
nud asi labane.

Nüüd aga sinse loo pealkirja juurde,
mil pole mingit pistmist ei Nüganeni
ega Itaaliaga, vaid mis on hoopis Ostap
Benderi telegramm miljonär Koreikole
raamatust „Kuldvasikas“ ning kannab
seega endas ehtvenelikku tausta. Apel-
sinid on omas venelikus vormis uuesti
Eestis, sedapuhku Estonias ja ooperis.
Apelsinid laadis tünnesse Moskva
lavastaja Dmitri Bertman. Bertmani
mäletame me ikka, ju alles äsja saime
silmitseda tema lavastatud „Wallen-
bergi“, mille muusika autoriks on Erki-
Sven Tüür. Apelsini-ooper on muidugi
Prokofjevi kirjutatud, 1918 aastal. Lib-
reto tegi Meierhold, kes oli selle ajastu
vene teatri nägu ja tegu, aga ooper
kanti Venemaal ette alles 1926. aastal.
Kohtusin Dmitri Bertmaniga Estonia
laval, võtsime ratastega dekoratsiooni
– apelsinipuu – ning kütsime sellega
tiba ringi.

Juku-Kalle Raid: *Apelsine hakkas
Prokofjev kirjutama 1918. aastal,
kusjuures – huvitav-huvitav – mitte
niisama vabatahtlikult, vaid Chicago
ooperiühingu tellimuse peale.*

Dmitri Bertman: Seda küll. Neil
aegadel sõitis ta üsna palju ringi ning
et Chicagos kanti ette tema esimest
sümfooniat ja see pööratas sealset pub-
likut üsna kõvasti. Nii talle tellimus
tehtigi.

J-K.R: *Lunatsarski, kes oli sel ajal
hariduse rahvakomissar, olevat Pro-
kofjevile ühel ilusal päeval öelnud:
sina teed revolutsiooni muusikas,
meie aga reaalses elus. Ent kui
tahad minna Ameerikasse, meie
sulle kätt ette ei pane.*

D.B: Jah. Sel ajal suhtuti asjasse veel
piisavalt vabalt ning mitte ainult Pro-
kofjev, vaid päris märgatav osa vene
intelligentsist emigreerus. Rahma-
ninov näiteks, rääkimata kirjani-
kest. Tõsi, eks Stalin üritas neid jõu-
dumööda hiljem Nõukogude Liitu
tagasi meelitada. Prokofjev tuligi,
1936. aastal.

J-K.R: *Äärmiselt rumal otsus, kuna
kombekohaselt hakati teda ja tema
sugulasi kiusama.*

D.B: Kõigil ei läinud nii hästi nagu
Gorkil, enamasti just nii oligi, et algul
meelitati tagasi ning siis väänati. Aga
ta siiski tuli! Nagu paljudele teistelegi
oli side kodumaaga talle ilmselt piisa-
valt oluline.

J-K.R: *Gozzi apelsinidele kirjutas
ooperilibreto Meierhold.*

D.B: Sel ajal oligi vene teater Meier-
hold. 20ndate alguses polnud kraane
kinni keeratud, valitses vaba eksper-
menteerimise vaim, tehti sürrealist-
likke katseid, prooviti piire jne. Apelsi-
nid annavad nii libretistile, lavastajale
kui heliloojale võimalikult laiahaarde-
lisi lähenemismurki, kuna põhiolemu-
selt on ju tükk improvisatsiooniline.
Meierhold tegi libreto ikkagi Proko-
fjevit arvestades ja kokku tuli midagi
Gozzist täiesti erinevat.

J-K.R: *Apelsine jälitas Ameerikas
ebaõnn, ehkki hiljem Venemaal
jürgnes miljonimegavatine menu.*

D.B: No ei saa öelda, et Ameerikas
ooperit halvasti vastu võetud oleks,
küll aga läks mitme ooperivälise asjaga
nihu, näiteks oli Prokofjev pikalt haige
ja esietendus lükati edasi jne. Proko-
fjev kaalus juba 20ndatel Venemaale
naasmist, ent ei tahtnud läbipõrununa
tagasi tulla, kommunistidele naeruks,
ja siirdus Pariisi. Euroopas jätkas ta

samuti ooperitega, näiteks Valeri Brjus-
sovi romaani „Tuleingel“ ainetel.

J-K.R: *„Tuleingel“ on raamatuna
eesti keeles olemas kah.*

D.B: No näed! Apelsinid on igal juhul
väga huvitav ning seda oli äärmiselt
põnev lavastada. Ja mõtle siis, et Pro-
kofjevit süüdistati näiteks koos Sos-
takovitšiga formalismis... Üks legend
räägib, et Stalin kutsus Prokofjevi
enda juurde ja pani mängima ühe
plaadi, millelt Prokofjev tundis ära
enda muusika. Prokofjev oli muui-
dgi liigutatult, küsis, et kes ometi selle
välja andis... Aga Stalin murdis plaadi
pisikesteks tükkideks.

J-K.R: *Palju sinu lavastuses poliiti-
list satiiri leidub?*

D.B: Ikka on. Aga tegelikult, tundub,
et Venemaal ei saa enam keegi aru,
mis poliitikas toimub. Ma arvan, et
suurim probleem on inimeste üksin-
dus. Täielik üksindus tohtu infovoo
keskel, milles on peaaegu võimatu
orienteeruda.

J-K.R: *Sinu lavastatud apelsine
mängitakse ka Moskvas, suure
eduga. Miks sa jälle Eestisse tulid?
Kolmas kord!*

D.B: Tead, mulle meeldib Eesti, Esto-
nia teater ja üldse sinne öhkond. Siin
on väga hea lavastada. Juhtus nii, et
ma leidsin Eesti näol endale justkui
teise perekonna!

**Lunatsar-
ski, kes
oli sel ajal
hariduse
rahvako-
missar,
olevat
Prokofje-
vile ühel
ilusal päe-
val öelnud:
sina teed
revolut-
siooni
muusikas,
meie aga
reaalses
elus.**